

ถอดบทเรียนโครงการนวัตกรรม Zero Burn ทุ่งสวย คลองใส ไร่ฝุ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. สภาพปัญหา

องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ มีประชากรประมาณ ๒,๗๒๓ คน ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าวปีละ ๒ – ๓ รอบ บนพื้นที่ ๕,๐๔๕ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๔๓ ของพื้นที่ทั้งสิ้น (๑๑,๗๕๐ ไร่) ซึ่งจากพื้นที่ทำนาทั้งหมดนี้ จะก่อให้เกิดต่อซังข้าวหลังจากการเก็บเกี่ยวในแต่ละรอบการเพาะปลูกประมาณ ๒,๒๙๑,๒๕๐ กิโลกรัม (ข้าว ๑ ไร่ มีฟางข้าวและต่อซัง โดยเฉลี่ยประมาณปีละ ๖๕๐ กิโลกรัม) หลังฤดูเก็บเกี่ยวจะมีการเผาต่อซังข้าวเป็นจำนวนมากในพื้นที่ ซึ่งก่อให้เกิด Black carbon ถึง ๑๓๗.๕ กิโลกรัม (การเผาต่อซัง ฟางข้าว ในพื้นที่โล่ง ๑ กิโลกรัม จะมีอัตราการปล่อย Black carbon ผงฝุ่นเขม่าดำ หรือ จำนวน ๐.๐๖ กรัม ซึ่งจะประกอบด้วยฝุ่น PM๒.๕ ประมาณร้อยละ ๘๐) จากปริมาณฝุ่นขนาดเล็กที่เกิดขึ้นจากการเผาต่อซังข้าวมีปริมาณค่อนข้างมาก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ และเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน

๒. วิธีการ/กลยุทธ์การดำเนินการ

องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ได้ดำเนินโครงการนวัตกรรม Zero Burn ทุ่งสวย คลองใส ไร่ฝุ่น เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาการเผาต่อซังข้าว ลดฝุ่น PM2.5 ซึ่งการแก้ปัญหานี้ จะต้องใช้ความร่วมมือของภาคประชาชน เป็นการขับเคลื่อน ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้จะอย่างไรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกเป็นสิ่งที่ดี แต่ในทางปฏิบัตินั้นเป็นไปได้ยากถ้าใช้เพียงแค่การรณรงค์หรือการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว เพราะถ้าประชาชนไม่รู้สึกรู้สึถึงความเป็นเจ้าของและได้รับประโยชน์จากสิ่งนั้นความร่วมมือจะเกิดเพียงระยะสั้นเท่านั้น องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จึงต้องสร้างแรงจูงใจ ประกอบกับการนำทฤษฎีการจัดการแบบผลประโยชน์ต่างตอบแทนมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการปลูกจิตสำนึก เพราะยุคปัจจุบันอะไรก็ตามที่สามารถสร้างรายได้หรือสร้างอาชีพได้นั้น จะสามารถขับเคลื่อนได้อย่างยั่งยืน โดยประชาชนจะได้รายได้จากการจำหน่ายฟางอัดก้อน ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ ได้จัดหาตลาดรองรับไว้ให้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยมีบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (SCG) เป็นผู้รับซื้อ เพื่อนำไปใช้เป็นพลังงานชีวมวลแทนถ่านหิน สำหรับใช้ในอุตสาหกรรมผลิตปูนซีเมนต์ ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถทำให้ประชาชนมีรายได้จากการอันก้อนฟางขายและช่วยลดการเผา ลดฝุ่นละออง PM2.5 ได้อีกทางหนึ่ง และจะทำให้สามารถขับเคลื่อนโครงการได้อย่างยั่งยืนต่อไป

๓. ขั้นตอนการดำเนินการ

๓.๑ ประชุมคณะทำงานและลงนามความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย

๓.๒ ทำการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านขอความร่วมมือประชาชนในตำบล เรื่องการงดเผาต่อซังข้าว หลังการเก็บเกี่ยวโดยให้เปลี่ยนมาใช้ในการอัดฟางข้าว ขายให้กับบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (SCG) หรือบริษัทเอกชนอื่น ๆ ที่รับซื้อแทน โดยบอกกล่าวถึงโทษของการเผา และประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อเข้าร่วมโครงการลดการเผา

๓.๓ บังคับใช้กฎหมายจากเบาไปหาหนักสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม เพราะถ้าไม่ดำเนินการมาตรการบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิด จะส่งผลให้ผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือรู้สึกถึงการถูกเอาเปรียบ เห็นว่าหน่วยงานรัฐไม่เอาจริง และหันกลับมาเผาเช่นเดิมเพราะสะดวกและง่ายกว่า

๓.๔ เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยว เกษตรกรจะมาลงทะเบียนแจ้งวันเก็บเกี่ยวและทางองค์การบริหารส่วนตำบลวางจระเข้จะบริหารตารางวันที่จะลงไปเก็บฟาง โดยปัจจุบันการแจ้งยังต้องมาแจ้งที่สำนักงาน โดยในอนาคตจะสามารถแจ้งทางออนไลน์ได้ ซึ่งทาง บริษัท สยาม คูโบต้า คอร์ปอเรชั่น จำกัด กำลังพัฒนาแอปพลิเคชันในการจัดการทั้งระบบจอบ ระบบระบุตำแหน่ง GPS ของแปลงนา ระบบแจ้งผลการดำเนินงานต่าง ๆ และการออกไปเสร็จรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยระบบสามารถรายงานสรุปผลในแต่ละเดือนได้อย่างละเอียด

๓.๕ การลงเก็บเกี่ยวฟางข้าว โดยเกิดการจ้างงานกลุ่มเกษตรกร หรือประชาชนที่ว่างงานทำหน้าที่ในการขับรถเก็บฟาง และขนฟาง โดยรถเก็บฟางนั้นได้รับการสนับสนุนจาก บริษัท สยาม คูโบต้า คอร์ปอเรชั่น จำกัด จำนวน ๒ คัน

๓.๖ นำฟางที่เก็บได้มาไว้ที่โรงเก็บฟางที่องค์การบริหารส่วนตำบลวางจระเข้ให้การสนับสนุน และนำฟางที่เก็บได้ทยอยไปส่งให้กับ บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (SCG) เพื่อนำไปทำพลังงานชีวมวล หรือส่งให้กับบริษัทเอกชนที่รับซื้อฟางไปเลี้ยงสัตว์ แล้วแต่กรณี

๓.๗ บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (SCG) นำก้อนฟางไปอัดเป็นแท่งขนาดเล็ก เพื่อทำเป็นพลังงานชีวมวลใช้ทดแทนถ่านหิน ลดภาวะโลกร้อน

๓.๘ เงินผลกำไรที่ได้จากการขายฟาง องค์การบริหารส่วนตำบลวางจระเข้สนับสนุนการบริหารจัดการโดยนำมาเป็นทุนการศึกษาให้กับเด็กนักเรียน โรงเรียนองค์การบริหารส่วนตำบลวางจระเข้ (เจ้าคุณเข็ด อุปลัมภ์) และเพื่อสาธารณประโยชน์อื่นๆตามสมควร

๓.๙ ติดตั้งเครื่องวัดค่าฝุ่น PM_{2.5} โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เพื่อใช้สำหรับแจ้งเตือนประชาชนเมื่อมีค่าฝุ่นที่มีผลต่อสุขภาพ รวมทั้งประชาชนสามารถเข้าดูคุณภาพอากาศเองผ่านแอปพลิเคชันได้ เพื่อป้องกันตนเองกรณีมีค่าฝุ่นที่มีผลเสียต่อสุขภาพ

๔. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

๔.๑ ปัญหาด้านตารางวันการเก็บเกี่ยว เนื่องด้วยการเก็บเกี่ยวไม่พร้อมกันในแต่ละแปลงนา การเก็บเกี่ยวในระยะแปลงนาที่ไกลกันนั้นทำให้เพิ่มค่าใช้จ่ายในด้านน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งถ้าเก็บเกี่ยวแปลงนาที่ใกล้เคียงกันในโซนเดียวกันทั้งหมดก่อนก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากขึ้น แต่จะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรที่ลงทะเบียนก่อนแต่ต้องรอการเก็บเกี่ยวจากแปลงนาที่ใกล้เคียงและอยู่ในระยะโซนเดียวกัน ซึ่งต้องแก้ไขในขั้นตอนต่อไปโดยใช้แอปพลิเคชันประมวลผลการจอบโดยมี GPS ระบุแปลงนา และคำนวณจัดลำดับคิวการเก็บเกี่ยวให้เหมาะสม

๔.๒ ปัญหาสภาพอากาศกรณีฝนตก ทำให้ไม่สามารถเก็บเกี่ยวได้ จึงทำให้การดำเนินงานล่าช้าออกไป รวมถึงเมื่อเก็บเกี่ยวแล้ว สถานที่เก็บฟางไม่มีหลังคา เมื่อฝนตกทำให้ฟางข้าวเปียกและไม่สามารถขายให้กับบริษัทเอกชนซึ่งรับซื้อในราคาที่สูงกว่าเพื่อนำไปเลี้ยงสัตว์ได้ แต่ยังสามารถขายให้กับ บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (SCG) เพื่อนำไปทำเป็นพลังงานเชื้อเพลิงชีวมวลได้ ซึ่งในอนาคตจะมีการทำหลังคาโรงเก็บขนาดใหญ่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลวางจระเข้มีแผนจะให้เป็นตลาดจำหน่ายฟางอัดก้อน

๕. ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ

- ๕.๑ ลดการเผาตอซังข้าว ที่เป็นแหล่งการเกิดฝุ่นละออง PM_{2.5} ในเขตพื้นที่ตำบลวางจระเข้
- ๕.๒ สร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้กับครัวเรือน
- ๕.๓ ชุมชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- ๕.๔ สังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขไม่เกิดการทะเลาะเรื่องการเผาและเกิดควันไฟรบกวนประชาชนในตำบลเกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรและประชาชนเพื่อสร้างรายได้ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๕.๕ เกษตรกรและประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เสริมจากการรับจ้างขับรถเก็บฟางรับจ้างขนฟาง และการขายฟางของเกษตรกร หรือนำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก ทำให้ประชาชนและเกษตรกรมีรายได้เสริมเพิ่มมากขึ้น

๕.๖ การงดการเผาตอซังข้าว ทำให้ไม่เกิดควันไฟรบกวนประชาชน ลดการเกิดฝุ่น PM_{2.5} ส่งผลให้บรรยากาศเริ่มมลพิษ หน้าดินไม่ถูกเผาทำลายทำให้ดินมีแร่ธาตุที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น การนำฟางมาแปรรูปเป็นพลังงานเชื้อเพลิงชีวมวลซึ่งเป็นพลังงานสะอาด แทนการใช้ถ่านหิน ทำให้สามารถลดภาวะการเกิดโลกร้อนได้

รูปภาพประกอบการดำเนินโครงการนวัตกรรม Zero Burn ฟุงสวย คลองใส ไร้ฝุ่น องค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

